

Yayın Tanıtımı: Köksal, Mehmet Fatih. (2022). *Savaşta Yavuz Şiirde Selim / Yavuz Sultan Selim ve Şiirleri*. Muhit Kitap, 2022. ISBN: 978-625-7674-40-9, 123 s.

Osmanlı Devleti tarihi incelendiğinde hükümdarların çoğunun sanatın çeşitli alanlarına ilgi gösterdiği, hatta belirli dallarda uzmanlaştıkları görülmüştür. Pek çok Osmanlı hükümdarı, özellikle şiir ve edebiyata rağbet göstermiştir. Hükümdarlar, küçük yaşlarında aldıkları eğitimlerin gereği olarak sanatla ilgilenmişlerdir. Bu itibarla içlerinden hem yetkin şiir örnekleri veren şairler yetişmiş hem de şairlere maddi destekler sunarak bu sanatın gelişmesine katkı sağlayan hamiler çıkmıştır. Bu şair hükümdarlardan biri de Selîmî mahlasıyla şiirler kaleme alan Yavuz Sultan Selim'dir.

Yavuz Sultan Selim'in hayatı ve hükümdarlığı pek çok araştırmacının çalışma konusu olmuştur. Sekiz yıllık padişahlık sürecindeki icraatları üzerine yapılan araştırmalar ve ortaya konan eserlerle birlikte Yavuz Sultan Selim'in şairliği hususunda da çeşitli incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri de incelemeye konu olan Mehmet Fatih Köksal'ın *Savaşta Yavuz Şiirde Selim* adlı eseridir. Kitap, Yavuz Sultan Selim'in hem Türkçe hem de Farsça şiirlerini inceleyen ilk eserdir. Köksal bu eserinde Yavuz Sultan Selim'in şiirlerini değerlendirmekle birlikte üzerinde çeşitli tartışmalar bulunan Selim'in Türkçe şiirleri hususunda da alana yeni bir katkı sağlamıştır. Pek çok şiir mecmuası ve cönk taranmış, Yavuz Sultan Selim'e ait olduğu kesin olarak tespit edilen 26 Türkçe şiire yer verilmiştir. Tüm bu eserlerin taranıp Selim'e ait şiirlerin tespitinde büyük bir emek verildiği aşikârdır. Eserde, bu inceleme yapılırken şiirlerin Selim'e ait olduğunun nasıl ve ne yöntemlerle tespit edildiğinin açıklanması okuyucular ve araştırmacılar için yol gösterici olmuştur.

Eserin “Önsöz”ünde Yavuz Sultan Selim'in şiirle ve edebiyatla münasebeti hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Ardından eserin içeriğine ve bu içerik oluşturulurken atılan adımlara dair açıklamalar mevcuttur. Kitabın önsöz harcinde beş ana başlığı bulunmaktadır.

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
51. SAYI / VOLUME
2022-BAHAR / SPRING

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Arş. Gör.
Züleyha Nurgül ERTUĞRUL

Ankara Hacı Bayram Veli Üni.
Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

zuleyha.ertugrul@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4358-2720

Atf
Citation

Ertugrul, Züleyha Nurgül, “Yayın Tanıtımı: Savaşta Yavuz Şiirde Selim / Yavuz Sultan Selim ve Şiirleri.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 51, 2022, ss. 225-229.

YAYIN TANITIMI
BOOK REVIEW

“Hayatı” başlığı altında Yavuz Sultan Selim’in eğitim hayatı, idarecilik tecrübeleri ve tahta geçme süreci ele alınmıştır. Köksal, Yavuz Sultan Selim’in hayatı hakkında pek çok çalışma yapıldığını belirtmiş ve kitabın amacının bu hükümdarın hayatını değil şairliğini değerlendirmek olduğunu ifade etmiştir. Bu amaç doğrultusunda da “Hayatı” başlığında Yavuz’un hayatı hakkında ayrıntılı bir bilgilendirme yapmak yerine TDV İslam Ansiklopedisi’nde Feridun Emecen tarafından kaleme alınan “Selim I” maddesinin özetlendiği belirtilmiştir.

“Türkçe Şiirleri Meselesi” başlığı Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirlerinin varlığının çeşitli kaynaklar gösterilerek tartışıldığı bölümdür. Türkçenin yanında Farsça şiirler de yazan sultan şairler arasında Yavuz Sultan Selim, Farsça divan tertip etmesi yönüyle bir istisna olmuş ve dikkat çekmiştir. Selim’in *Farsça Dîvân*’ı haricinde Türkçe şiirlerinin olup olmadığı da araştırmacılar tarafından bir inceleme ve tartışma konusu olmuştur. Köksal, çalışmasında bu konu üzerindeki değerlendirmelerini ilk olarak şair tezkirelerindeki veriler üzerinden sunmuştur. Sehî Bey, Latîfî, Âşık Çelebi, Kınalızâde, Riyazî, Kafzâde Faizî, Rıza, Çaylak Tefvik tezkirelerinde ve *Tuhfe-i Nailî*’de Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirleri ile ilgili bilgiler, eserlerden alıntılarla verilmiştir. Bu bağlamda Sehi Bey tezkiresinde Selim’in Türkçe şiirinin bulunmadığının belirtilmesine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Latîfî ve Âşık Çelebi’nin Selim’in Türkçe şiirler de kaleme aldığını ifade etmekle yetinip, bahsi geçen bu şiirlerden örnek vermemelerine değinilmiştir. Kınalızâde’nin ise tezkiresinde şairin dili hakkında bir yorum yapmamakla birlikte verdiği tüm şiir örneklerinin Farsça olması dikkat çekici bulunmuştur. Aynı şekilde Kafzâde Faizî ve Çaylak Tefvik’in de Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirinin olup olmadığı hususunda bir fikir beyan etmemelerine rağmen verdikleri şiir örneklerinin Türkçe olmasının yazarların Selim’in Türkçe şiirlerinin bulunduğu görüşünde olduklarının delilleri olarak görülmüştür.

Köksal, şair tezkirelerinin ardından tarih metinlerindeki verileri okuyucuya sunmuştur. Titiz bir incelemeyle pek çok tarih yazarının Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirleri meselesine dair değerlendirmeleri derlenmiştir. Bu bağlamda Yavuz Sultan Selim döneminde yaşayan hatta onun “sır kâtibi” olarak isimlendirilen Celalzâde Mustafa’nın Yavuz’un Türkçe şiirler kaleme aldığını belirtmesi önemli bir delil niteliğindedir. Aynı şekilde Yavuz’un nedimi Hasan Can’ın oğlu Hoca Sadeddin Efendi’nin *Tâcü’t-Tevârih*’te Türkçe şiirlerinin bulunduğunu söylemesi dikkat çekicidir. Gelibolulu Âlî, Solakzâde Hemdemî, Ziya Paşa, Şemseddin Sâmî, Bursalı Mehmet Tahir’in de tarihlerinde Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiirlerinin olduğunu ifade ettikleri belirtilmiştir.

Kitapta Yavuz’un Türkçe şiirlerinin de bulunduğunun en kararlı savunucusunun Ali Emiri Efendi olduğu özellikle belirtilmiş ve onun bu konudaki gayretleri ele alınmıştır. Buna göre Ali Emiri Efendi, Yavuz’un bir Türkçe divana dahi sahip olduğunu iddia etmekte ve onun sadece Farsça şiirler yazdığını

söyleyen araştırmacıları tenkit etmektedir. Bu isimlerin ardından Ali Nihad Tarlan, Tayyazâde Atâ, Ali Nureddin gibi araştırmacıların eserlerinde Yavuz'un Türkçe şiirlerinin bulunduğu dair tespitleri de sunulmuştur. Ayrıca konuyla ilgilenen ve bahsi geçen diğer isimlere nazaran daha güncel araştırmacıların isimleri de zikredilerek onların da eserlerinde Yavuz'un Türkçe şiirlerine yer verdikleri belirtilmiştir. Böylece Yavuz'un Türkçe şiirleri meselesine dair en eski ve en güncel tüm çalışmaların incelendiği ve konu ile ilgili çeşitli görüşlerin derlenerek okuyucuya sunulduğu görülmektedir.

Bu bilgilendirmelerin ardından Köksal, Yavuz'un Türkçe şiirleri tartışmasına dair kendi görüşünü ve ulaştığı verilere giden çalışma yöntemini ele almıştır. Yavuz'un Türkçe şiirlerini tespit edebilmek için ilk olarak şiir mecmuaları ve cönklerin tarandığını belirtmiştir. Yapılan bu taramalarda mahlaslara dikkat ederek bir eleme yapıldığı belirtilmiş, "Yavuz Selîm", "Selîm-i Evvel", "Fâtih-i Mısır", "Selîm-i Sâbık" vb. gibi niteliyici ifadelerin bulunduğu şiirler, Yavuz tarafından kaleme alındığının ispatını açıkça ortaya koyan metinler olarak kabul edilmiştir. Bunun dışında "Selîmî" mahlasıyla yazılan şiirlerin şairinin tespiti için II. Selim ve III. Selim'in divanlarının tarandığı ve burada yer alan şiirlerin ayıklandığı belirtilmiştir. Yapılan tüm bu titiz ve derinlemesine araştırmaların neticesinde Köksal vardığı sonucu şu ifadelerle açıklamıştır:

Ama vardığımız nihai noktada, Yavuz'a ait olduğu kesin gözüyle baktığımız 25, büyük ihtimalle Yavuz'un olduğunu düşündüğümüz 5, Yavuz'a ait olma ihtimali olmakla birlikte emin olamadıklarımız 20 adet olmak üzere toplam 50 adet manzume ortaya çıktı (s. 31).

Ayrıca halk arasında Yavuz Sultan Selim'e ait olduğu kabul edilen;

*Sanma şâhım herkesi sen sâdikâne yâr olur
Herkesi sen dost mu sandın belki ol ağyâr olur
Sâdikâne belki ol bir gün gelir dildâr olur
Yâr olur ağyâr olur dildâr olur serdâr olur*

mısralarına taranılan hiçbir mecmua, cönk veya kaynakta rastlanmadığının belirtilmesi dikkat çekicidir.

"Şair Yavuz: Selîmî" bölümünde, Yavuz Sultan Selim'in Türkçe ve Farsça şiirleri üzerinden şairliği değerlendirilmiştir. Hükümdarlıktaki başarılarıyla namı tüm dünyaya yayılan bu Osmanlı padişahının kendisine "Yavuz" lakabını verdiren hiddetli ve sert özelliklerine rağmen şiire ve şaire verdiği önem onu edebî açıdan bambaşka biri gibi nitelendirmeyi gerektirmektedir. Kitaba da "Savaşta Yavuz Şiirde Selim" ismini verdiren bu farklılık bölümün başında çeşitli örneklerle ele alınmıştır.

Yavuz Sultan Selim'in şairliğine ve şiirlerine dair değerlendirmelerde ise ilk olarak şair tezkirelerinde Selim hakkında yer alan ifadeler zikredilmiş-

tir. Şair Selîmî'nin şiirlerini Sehî Bey “âşıkane ve merdane” olarak nitelendirmiş, Latîfî de şairin şiirlerini övmekle birlikte Farsça şiirler yazmasından hareketle Selim'i “Anadolu'nun Hafız dilli hakanı ve hükümdarı” şeklinde nitelendirmiştir. Âşık Çelebi, Kınalızâde, Riyazî tezkirelerinde bulunan Selim'in şairliğine dair genellikle övgü ve beğeni içerikli ifadeler de zikredilmiştir. Selîmî'nin eserlerini bu eserler hakkında yapılan çalışmalarla birlikte tanıtan Köksal, ardından şairin edebî kişiliğine dair şahsi kanaatlerini açıklar. Bu bağlamda Yavuz Sultan Selim'in hem Türkçe hem Farsça şiirlerinden hareketle “âşıkane, sufiyane/dervişane, şâhane” şeklinde üç farklı söyleyişe sahip olduğu belirtilmiş, her bir üslup Türkçe ve Farsça beyit örnekleriyle incelenmiştir. Buna göre Yavuz Sultan Selim'in *Farsça Divan*'ı çoğunlukla âşıkane ve dervişane şiirlerden oluşmaktadır. Bu şiirlerinde şair divan şiirinin genel kabulünden uzaklaşmayarak düşkün ve dertli bir âşık profili çizer. “Şâhane” şiirlerinde ise “Selim Şah” görünümüyle karşımıza çıkan şair, hükümdarlığından izler taşıyan ifadelerle yer vermiştir. Bu şiirlerin açıkça hükümdar edasıyla kaleme alınmaktan ziyade hükümdarlığın izlerini taşıyan metinler olduğu özellikle belirtilmiştir. Sufiyane şiirlerinde de Yavuz'un, divan şiirinde yer alan dünyaya ve zevklerine mesafeli derviş tipine ait unsurları ustalıklı kullandığı dile getirilmiştir. Bu üç farklı söyleyişin bazı noktalarda birbirleriyle iç içe geçtiği de özellikle belirtilmiştir. Yani, şiirlerinin tümü incelendiğinde şairin bazı âşıkane şiirlerinde hükümdarlığının, bazı sufiyane şiirlerinde de âşık Selim'in izlerinin görüldüğü dile getirilmiştir. Kitapta Yavuz'un edebî şahsiyetine dair yapılan bu değerlendirmeler ve incelemeler esnasında varılan her bir sonucun hem Türkçe hem de Farsça beyitlerle örneklenmesi okuyucunun zihninde bu açıklamaların şekillenmesi açısından oldukça faydalı olmuştur.

Yavuz Sultan Selim'in şiirlerinin muhtevası ile ilgili yapılan değerlendirmelerin ardından şiirlerinde kullandığı ahenk özelliklerine dair de örnekler sunulmuştur. Selîmî'nin aruzu ustalıklı kullanışı, şiirlerini vezin-mana uyumuna dikkat ederek kaleme alışı gibi sebeplerle şiirleri ahenk yönünden “hasas tercihler, titiz şiir işçilikleri ve kuşkusuz yüksek bir zevk-i selîm mahsulü” olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Yavuz'un Doğu Türkçesi'ne ait izler bulunan şiirlerinin varlığı, şair tezkirelerinde dahi “Tatar” yani “Nevâyî” diliyle şiir yazdığının belirtilmesine de dikkat çekilmiştir. Hükümdar şairler arasında Çağatay Türkçesi ile şiir kaleme alan bir şairin olmaması sebebiyle Yavuz Sultan Selim'in bu şiirleri kıymetli görülmüştür.

Yavuz Sultan Selim'in “şair Selîmî” olarak değerlendirildiği ve şiirlerinin pek çok yönden ele alındığı bölümün sonunda Köksal şu sonuçlara varır:

Onun, Türkçe şiirlerinde hayatın daha çok içinde olduğunu, başka bir ifadeyle kanlı canlı Yavuz'u Türkçe şiirlerinde daha belirgin bir şekilde görebildiğimizi vurgulamak gerekir. Farsça şiirleri, bize onun hayatı ve çevresiyle ilgili somut işaretleri vermekte ketum iken az sayıdaki Türkçe şiirinde hem “Şah Selim”i, hem “insan Selim”i daha bariz görürüz. Türkçe

şiiirlerinin dikkatimizi çeken bir yanı da “coğrafya”dır. O, elimizdeki az sayıda Türkçe şiiirinde bile başta Osmanlı şehirleri olmak üzere Türk-İslam dünyasının belli başlı merkezlerini anmış, onları birer benzetmelik olarak kullanmıştır (s. 49).

“Türkçe Şiiirlerinden Seçmeler” başlığı altında daha önce dile getirildiği gibi Yavuz’un yazdığı kesin olarak tespit edilen 26 şiiire yer verilmiştir. Bu şiiirler “Murabbalar”, “Gazeller”, “Kıta ve Nazmlar”, “Beyitler (Matla ve Müfredler)” alt başlıklarıyla sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda üç murabba, dokuz gazel, beş kıta ve nazm, dokuz beyit örneği verilmiştir. Ayrıca bu şiiirlerin hangi kaynaklarda yer aldığıın her örneğın altında gösterilmesi okuyucuya yol göstermesi açısından da hayli kıymetlidir. Örneğ şiiirlerin her bir beytinin Türkiye Türkçesi ile nesre çevirileri de yapılmıştır. Böylece okuyucuya hem kolaylık hem de kitabın önceki bölümlerinde Yavuz’un şiiirlerine yapılan değlendirmeleri örneklendirme imkânı sağlanmıştır.

“Farsça Şiiirlerinden Seçmeler” bölümünde ise şairin 16 Farsça şiiirine yer verilmiştir. Bu şiiirler *Divan*’ın Berlin neşrinden fotoğrafları ile birlikte sunulmuştur. Beyitlerin Latin harflerine aktarılmış hâlleriyle birlikte Türkiye Türkçesine çevirileri de yer almaktadır. Böylece okuyucuya Farsça metin okuma ve metni Türkiye Türkçesine çevirme imkânı da sağlanmıştır.

“Kaynaklar” bölümünde kitabın da muhtevasını oluşturan Yavuz Sultan Selim’in Türkçe şiiirleri, edebî şahsiyeti konuları ile ilgili eski ve yeni pek çok eserin gözden geçirildiği görülmüştür. Bu kapsamlı kaynakça konuyla ilgilenmek isteyen araştırmacılara yol gösterici niteliktedir.

Mehmet Fatih Köksal’ın titiz ve dikkatli araştırmaları, ele aldığı konuları kapsamlı bir şekilde değlendirmesi eserin niteliğini artıran hususlardır. Aynı şekilde yapılan her değlendirmenin örneklerle somutlaştırılması kitabın anlaşılabilirliği yönünden okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Kitabın duru ve akıcı bir üslupla kaleme alınışı okuma zevkini artırmıştır. Bu sebeple sadece akademik çalışmalar yapan araştırmacıların değil konuyla ilgilenen bütün okurların kitabı rahatça anlayabileceği ve ondan faydalanabileceği aşikârdır. Kitabın Yavuz Sultan Selim’in hem Türkçe hem de Farsça şiiirlerini inceleyen ilk eser niteliğini taşıması sebebiyle Yavuz’un Türkçe şiiirleri, edebî şahsiyeti gibi konularda bir kaynak eser olacağı düşünülmektedir. Bize bu kıymetli eseri sunan Mehmet Fatih Köksal’a teşekkür ediyoruz.

KAYNAKLAR

Köksal, Mehmet Fatih. *Savaşta Yavuz Şiiirde Selim Yavuz Sultan Selim ve Şiiirleri*. Muhit Kitap, 2022.